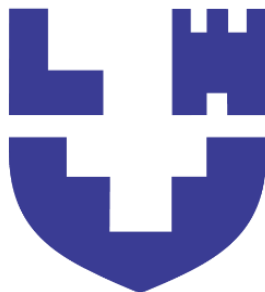

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет

ЕТИКА ТА ДЕОНТОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми – «Соціальне забезпечення»
галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
спеціальності – І10 Соціальна робота і консультування
денної та заочної форм навчання

Луцьк 2026

УДК 174 (07)

Е 88

До друку

Голова навчально-методичної ради факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ _____ Г.А. Герасимчук

Затверджено навчально-методичною радою факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ,
протокол № __ від «____» _____ 2026 року.

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ. Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання на засіданні кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ, протокол № ____ від «____» _____ 2026 року.

Завідувач кафедри соціогуманітарних технологій _____ О.М. Жук

Укладач: І.В. Сушик, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Рецензент: О.М. Жук, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Відповідальний за випуск: О.М. Жук, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Етика та деонтологія соціального працівника [Текст] :

Е 88 Методичні вказівки до виконання самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми – «Соціальне забезпечення» галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення спеціальності – І10 Соціальна робота і консультування денної та заочної форм навчання/ уклад. І.В. Сушик. Луцьк : ЛНТУ, 2026. 36 с.

Методичне видання складене відповідно до діючої програми курсу «Етика та деонтологія соціального працівника» з метою визначення завдань до самостійної роботи студентів та надання методичної допомоги у процесі виконання.

© Сушик І.В., 2026

ЗМІСТ

I.	Пояснювальна записка	4
II.	Структура навчальної дисципліни	6
III.	Тематика змістових модулів та методичні вказівки до виконання самостійної роботи	7
<i>Змістовий модуль 1.</i>		
<i>Етика як основа професійної діяльності соціального працівника</i>		
1.	Етика як наука про мораль. Особливості функціонування моралі	7
2.	Історія розвитку етичних знань	8
3.	Основні етичні категорії у роботі соціального працівника	9
4.	Поняття та зміст професійної етики	10
5.	Місія, основні принципи та норми етики соціального працівника	12
6.	Професійні цінності та якості соціального працівника. Моральний імператив роботи.	14
7.	Моральна культура особистості та її формування	15
8.	Етика благодійництва: історія та еволюція поглядів	16
<i>Змістовий модуль 2.</i>		
<i>Деонтологічні вимоги до діяльності соціального працівника</i>		
9.	Деонтологія у соціальній роботі	17
10.	Соціально-психологічні основи роботи (консультування) соціального працівника	19
11.	Етика та психологія спілкування соціального працівника	20
12.	Етика запобігання і подолання конфліктів у роботі соціального працівника	22
13.	Прийняття етичних рішень у практиці соціальної роботи	23
14.	Етика та етикет соціальних взаємин в міжкультурному просторі	25
15.	Етико-деонтологічні вимоги роботи (консультування) різних категорій отримувачів соціальних послуг, клієнтів соціальних служб	27
IV.	Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПЗ)	28
V.	Рекомендовані джерела інформації	30
VI.	Орієнтовний перелік питань до екзамену/заліку	34

I. Пояснювальна записка

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи складені на основі освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» галузі знань I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення спеціальності I10 Соціальна робота і консультування денної та заочної форм навчання

Мета вивчення дисципліни – формування гуманістично орієнтованого професійного світогляду й відповідної етичної свідомості спеціалістів соціальної галузі; здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства.

Завдання вивчення дисципліни:

- ознайомити студентів із етичними принципами як засадничими положеннями у роботі соціального працівника, спираючись на міжнародний та вітчизняний досвід;
- розглянути основні етичні концепції, етичні категорії, етичні проблеми і дилеми;
- з'ясувати місію та призначення соціального працівника;
- розглянути основні принципи, цінності та якості соціального працівника;
- показати складові формування моральної культури особистості фахівця соціальної сфери;
- навчити студентів враховувати соціально-психологічні основи роботи соціального працівника;
- формувати вміння критично мислити, ухвалювати професійні етичні рішення, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності;
- ознайомити із професійними етичними кодексами соціальних працівників та їх структурую;
- підготувати студента до роботи у міжнародному середовищі, сформувати вміння розпізнавати міжкультурні проблеми у професійній практиці;
- ознайомити студентів з деонтологічними особливостями і навичками етики консультування з різними категоріями клієнтів.

Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності соціального забезпечення або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і

суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 04. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 05. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 10. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 12. Здатність працювати в команді.

ЗК 13. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 14. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 15. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 16. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 17. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК 02. Знання і розуміння законодавчої та нормативно-правової бази стосовно у сфері соціальної роботи та соціального забезпечення.

СК 03. Здатність консультувати з питань соціального забезпечення різним групам населення, що опинилися у складних життєвих обставинах.

СК 05. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

СК 13. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів у професійній діяльності.

Програмні результати навчання

ПР09. Виявляти готовність до взаємодії з колегами по роботі, приймати управлінські рішення в організації роботи виконавців;

ПР19. Ефективно працювати як індивідуально, так і у складі міждисциплінарної команди фахівців;

ПР20. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

На вивчення навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання відводиться: 150 год. / 5 кредитів кредити ECTS. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

II. Структура навчальної дисципліни

№ п/ п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
		денна форма			заочна форма		
		у тому числі			у тому числі		
		л	п	с.р.	л	п	с.р.
Змістовий модуль 1.							
Етика як основа професійної діяльності соціального працівника							
1.	Етика як наука про мораль. Особливості функціонування моралі	2	3	5	1	-	9
2.	Історія розвитку етичних знань	2	3	5	-	-	9
3.	Основні етичні категорії у роботі соціального працівника	2	3	5	-	-	9
4.	Поняття та зміст професійної етики	2	3	5	-	-	9
5.	Місія, основні принципи та норми етики соціального працівника	2	3	5	1	1	9
6.	Професійні цінності та якості соціального працівника. Моральні імперативи роботи.	2	3	5	1	1	9
7.	Моральна культура особистості та її формування	2	3	5	-	1	9
8.	Етика благодійництва: історія та еволюція поглядів	2	3	5	-	1	12
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>		16	24	40	-	4	75
Змістовий модуль 2.							
Деонтологічні вимоги до діяльності соціального працівника							
9.	Деонтологія у соціальній роботі	2	3	5		-	9
10.	Соціально-психологічні основи роботи (консультування) соціального працівника	2	3	5		-	9
11.	Етика та психологія спілкування соціального працівника	2	3	5		1	9
12.	Етика запобігання і подолання конфліктів у роботі соціального працівника	2	3	5		1	12
13.	Прийняття етичних рішень у практиці соціальної роботи	2	3	5		1	9
14.	Етика та етикет соціальних взаємин в міжкультурному просторі	2	3	5		-	9
15.	Етико-деонтологічні вимоги роботи (консультування) різних категорій отримувачів соціальних послуг, клієнтів соціальних служб	2	3	5		1	10
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>		14	21	35		4	67
Усього годин		30	45	75		8	142

III. Тематика змістових модулів та методичні вказівки до виконання самостійної роботи

Змістовий модуль 1.

Етика як основа професійної діяльності соціального працівника

Самостійна робота 1.

Етика як наука про мораль. Особливості функціонування моралі

1. Сутність та структура моралі.
2. Соціальні функції моралі.
3. Етика в системі філософсько-гуманітарного знання.
4. Критерії моральності в соціальній роботі.
5. Основні завдання етики в сучасних умовах.

Ключові терміни та поняття: етика, мораль, моральність, категоричний імператив І.Канта, моральні принципи, моральний імператив.

Література:

1. *Задорожна-Княгницька Л.В. Управлінська деонтологія. Вид-во: Гельветика. 2020. 248 с.*
2. *Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування. Вид-во: Навчальна книга. 2023. 222 с.*
3. *Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.*
4. *Сушик І.В. Етика та деонтологія соціального працівника: навч. посіб. Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2020. 188 с.*

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 154–157).
3. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Хто сьогодні формує моральні стандарти? Раніше це були релігія та філософія, а зараз – соціальні мережі, лідери думок (інфлюенсери) чи алгоритми штучного інтелекту?
2. Чи маємо ми право нав'язувати сучасні гуманістичні цінності громадам або сім'ям, які живуть за суворими патріархальними чи традиційними нормами, якщо вони самі не просять про зміни?

3. Що робити соціальному працівнику, чий релігійні чи моральні переконання вступають у пряме протиріччя з професійним обов'язком (наприклад, ставлення до сурогатного материнства, девіантної поведінки чи певних політичних поглядів клієнта)?
4. Чи етично співпрацювати з «недобросовісними» донорами або організаціями заради фінансування проєкту, який реально врятує життя багатьох дітей?
5. Чи є аморальним для соціального працівника переглядати закриті профілі клієнтів у соцмережах, щоб краще зрозуміти їхній спосіб життя та можливі ризики для дітей?
6. Якщо ресурсів (грошей, місць у притулку) вистачає лише на одного клієнта з двох, то кому віддати пріоритет? Тому, хто має більше шансів на виправлення, чи тому, хто перебуває в найбільш критичному стані?

Самостійна робота 2.

Історія розвитку етичних знань

1. Етичні вчення стародавнього світу.
2. Особливості моралі в Стародавній Греції та Римі.
3. Вплив церкви на середньовічну мораль.
4. Трактатування моралі в епоху Відродження та Нового часу.
5. Мораль в етичних концепціях XIX – XX століть.

Ключові терміни та поняття: мораль, евдемонізм, утилітаризм, прагматизм, гедонізм, «золоте правило моральності», калокагатія, етос.

Література:

1. *Етика. Естетика : навч. посібн. / за наук. ред. Панченко В.І. Київ : «Центр усбової літератури», 2014. 432 с.*
2. *Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування. Вид-во: Навчальна книга. 2023. 222 с.*
3. *Семигіна, Т. & Столярик, О. (2025). Нове обличчя соціальної роботи: Сучасні теорії та підходи. Таллінн: Teadmus. <https://www.researchgate.net/publication/393631750>*
4. *Сушик І.В. Етика та деонтологія соціального працівника: навч. посіб. Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2020. 188 с.*

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Підготуйте таблицю з цитатами вчених різних епох на морально-етичні теми. Поміркуйте, наскільки ці висловлювання актуальні сьогодні.
3. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 155–157).
4. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи є сучасна система правосуддя лише вдосконаленим варіантом тальйону? Поміркуйте, чи прагне суспільство справедливості чи просто легалізованої помсти?
2. Чи можна вважати «культуру скасування» (cancel culture) сучасним аналогом первісного табу та вигнання з племені?
3. Чи може мораль існувати без страху перед покаранням (містичним чи юридичним)?
4. Аристотель стверджував, що ми стаємо справедливими, чинячи справедливо. Чи можна «натренувати» етичність у фахівця, чи це вроджена риса?
5. Які з аристотелівських чеснот (мужність, розсудливість, щедрість) є важливими для сучасного кризового менеджера?

Самостійна робота 3.

Основні етичні категорії

1. Загальна характеристика етичних категорій.
2. Специфіка та сутність етичних категорій:
 - а) благо як вища соціальна цінність;
 - б) діалектика добра і зла як визначальна форма морального прогресу;
 - в) справедливість та рівність;
 - г) честь та гідність;
 - д) обов'язок та совість;
 - е) сенс життя, щастя, моральний ідеал;
 - ж) дружба та любов.
3. Найважливіші категорії етики соціальної роботи.

Ключові терміни та поняття: етика, мораль, моральність, моральні цінності, моральні норми, моральна свідомість, моральні відносини, структура моралі, функції моралі, етичні категорії.

Література:

1. *Етика. Естетика : навч. посібн. / за наук. ред. Панченко В.І. Київ : «Центр усбової літератури», 2014. 432 с.*
2. *Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.*
3. *Семигіна, Т. & Столярик, О. (2025). Нове обличчя соціальної роботи: Сучасні теорії та підходи. Таллінн: Teadmis. <https://www.researchgate.net/publication/393631750>*
4. *Сушик І.В. Етика та деонтологія соціального працівника: навч. посіб. Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2020. 188 с.*

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.

2. Підготуйте міні-повідомлення (до 7 хв.) про сутність розглядуваних етичних категорій у діяльності соціального працівника. Продемонструйте це на прикладі роботи з клієнтами, колегами, соціальними інститутами тощо.
3. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 157–159).
4. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи є етичні категорії сталими? Як змінилося розуміння «обов'язку» або «честі» за останні 100 років (наприклад, порівнюючи епоху дуелей і сучасну епоху соцмереж)?
2. Чи існують етичні категорії, зрозумілі всім народам, чи «щастя» для українця і «щастя» для тибетського ченця – це принципово різні речі?
3. Чи має право держава або соціальний працівник нав'язувати клієнту «благо» (наприклад, примусове лікування від залежності), якщо людина цього не хоче? Де межа між турботою та тиранією?
4. Чи існує ситуація в соціальній роботі, де професіонал змушений чинити «маленьке зло» задля великого добра? (Наприклад, вилучення дитини з родини – це зло для дитячої психіки чи добро для її безпеки?)
5. Обговорення концепції інклюзії. Що справедливіше: дати всім однакові ресурси чи дати більше тим, хто має особливі потреби?
6. Чи зберігає гідність людина, яка вчинила жадливий злочин? Як соціальному працівнику поважати гідність клієнта, який викликає особисту огиду?
7. Що робити, якщо закон вимагає припинити допомогу клієнту (наприклад, через закінчення терміну програми), а совість каже, що людина загине без підтримки?
8. Чи можливо (і чи потрібно) «любити» своїх клієнтів? Чим відрізняється етична категорія любові-милосердя від емоційної прив'язаності, яка шкодить професіоналізму?
9. Практичний кейс для дискусії («Ваги цінностей»). Ситуація: Соціальний працівник дізнається від клієнта (ветерана), що той нелегально підробляє, не сплачуючи податки, щоб купити ліки хворій матері. Якщо працівник доповість – клієнта позбавлять соціальних виплат. Питання для обговорення: Яка категорія має перемогти: Чесність (перед державою), Обов'язок (виконання закону) чи Справедливість (порятунок матері)?

Самостійна робота 4.

Поняття та зміст професійної етики

1. Виникнення і призначення професійної етики.
2. Види професійної етики. Професійні кодекси.
3. Основні поняття професійної етики.
4. Дилеми професійної етики.

Ключові терміни та поняття: етика, професійна етика, професійні якості, професійний ріст, уміння, навички, професіограма, професійні дилеми, професійна деформація, професійне вигорання, психокорекція.

Література:

1. Миколюк С. Професійне вигорання соціальних працівників в умовах війни. *Humanitas*. 2023. № 6. С. 31–36.
2. Семигіна, Т. (2025). Етичні стандарти та кодекси у соціальній роботі: міжнародний і національний контекст. *Social Work and Education*, 12(3), 522–539. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.19>
3. Семигіна Т. Престижність соціальної роботи як соціально сконструйований феномен: огляд підходів та практик. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень*. Чернігів, 2025. С. 129–138.
4. Стельмах О. Чинники професійного вигорання особистості. *Молодь і ринок*. 2022. № 5 (203). С. 76–80 с.
5. Яценко Л. В., Перхайло Н. А. Гендерні особливості професійного вигорання фахівців із соціальної роботи. *Габітус*. 2021. Вип. 25. С. 27–31.

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. З навчального посібника (Додаток 3) проаналізуйте схему «Етичні стандарти соціальної роботи і соціальної допомоги».
3. Проаналізуйте поданий у навчальному посібнику (Додаток 4) «Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України». Дайте коротку характеристику кожного з параграфів документа.
4. Ознайомтеся з «Глобальними етичними принципами соціальної роботи» (2018 р.), наведеними у Додатку 6 навчального посібника. Поміркуйте над розумінням кожного із наведених принципів.
5. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 159–161).
6. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи є професійна етика інструментом захисту прав клієнта, чи це спосіб для професійної спільноти «прикрити своїх» від зовнішньої критики та суду?
2. Що робити, якщо етичний кодекс професії застарів і не відповідає реаліям (наприклад, реаліям війни чи дистанційної роботи)? Чи має фахівець право порушити кодекс заради вищої мети?
3. «Універсальний кодекс»: Чи можливе створення єдиного «Кодексу Людини Праці», чи специфіка професій настільки різна, що спільні норми неможливі?
4. У яких випадках професійна таємниця стає співучастю у злочині?

5. Чи етично критикувати дії колеги публічно, якщо ви бачите його непрофесійність? Де проходить межа між захистом престижу професії та круговою порукою?
6. Чи етично журналісту публікувати правду, яка може спричинити паніку та масові жертви, або соцпрацівнику говорити клієнту всю правду про його безнадійну ситуацію?
7. Чи має право вчитель або соціальний працівник публікувати «відверті» фото з відпочинку в особистих соцмережах? Чи професійна етика поширюється на позаробочий час?
8. Дискусія «Етичний трикутник». Кейс для колективного розв'язання. Ситуація: Юрист знає від свого клієнта, де заховано викрадену цінну річ, але клієнт не хоче її повертати. Закон і етика вимагають зберігати таємницю сповіді клієнта, але мораль вимагає допомогти потерпілому повернути майно. Питання: Чи має право юрист анонімно «злити» інформацію поліції? Які наслідки це матиме для професійної етики в цілому?

Самостійна робота 5.

Місія, основні принципи та норми етики соціального працівника

1. Поняття місії соціального працівника та професійного призначення.
2. Міжнародні та вітчизняні принципи етики соціальної роботи.
3. Толерантність у діяльності соціального працівника. «Декларація принципів толерантності».

Ключові терміни та поняття: етика, місія, професійне призначення, етичні принципи, Міжнародна федерація соціальних працівників, Міжнародна Асоціація шкіл соціальної роботи, «Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи», «Декларація принципів толерантності».

Література:

1. Семигіна Т. *Престижність соціальної роботи як соціально сконструйований феномен: огляд підходів та практик. Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень.* Чернівці, 2025. С. 129–138.
2. Сушик І. В., Орицин Надія. *Міжнародні етичні кодекси в роботі соціального працівника. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна допомога і соціальна робота: виклики сучасності».* Луцьк, ЛНТУ, 2022. С. 28-32.
3. Семигіна, Т. (2025). Етичні стандарти та кодекси у соціальній роботі: міжнародний і національний контекст. *Social Work and Education*, 12(3), 522–539. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.19>
4. Soroka, O. (2017). *Management competence of the social sphere specialists. on the question of terminology* *Social Work and Education*, Vol. 4, No. 1., pp. 82-92.
5. *The Code of Ethics for Social Work/ British Association of Social Workers.* 2012. URL: http://cdn.basw.co.uk/upload/basw_1123_15-7.pdf

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Спробуйте сформулювати і виписати місію соціального працівника. Скористайтесь для роботи Додатком 8 навчального посібника. Поясніть у чому проявляється соціально орієнтована місія соціального працівника.
3. Опрацюйте документ «Декларація принципів толерантності», затверджену генеральною конференцією ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року. Витяг з названого документа поданий у Додатку 5 навчального посібника. Поміркуйте, у чому полягає суть виховання у душі толерантності? Підготуйте міні-презентації (слайд-шоу) до 7 хв. на теми «Міжнародний день толерантності» та «Толерантність у діяльності соціального працівника».
4. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 161–163).
5. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Поміркуйте, чи не перетворює місія «допомоги» клієнта на пасивного споживача? Як виконувати місію, не позбавляючи людину відповідальності за власне життя?
2. Як змінюється місія соцпрацівника в екстремальних умовах? Чи стає він «соціальним реаніматологом», і де межа між гуманітарною допомогою та фаховою соціальною роботою?
3. Обґрунтуйте, чи всі принципи МФСП (Міжнародної федерації соціальних працівників) легко втілити в українських реаліях? Наприклад, як реалізувати принцип «соціальної справедливості» в умовах обмеженого бюджету та дефіциту ресурсів?
4. Чи повинен соціальний працівник бути толерантним до проявів нетолерантності з боку клієнта (расизму, сексизму, гомофобії)? Як реагувати етично, не порушуючи принципів Декларації?
5. Як дотримуватися принципів толерантності при роботі з представниками різних етнічних чи релігійних громад, чії звичаї можуть суперечити державним нормам (наприклад, питання ранніх шлюбів чи виховання дітей)?
6. Чи достатньо в нашому вітчизняному кодексі уваги приділено цифровій етиці та безпеці фахівця в зоні конфлікту?»)»
7. Практична вправа: «Етичний аудит». Учасникам пропонується взяти один із пунктів «Декларації принципів толерантності» і спробувати знайти 3 аргументи, чому їх найважче виконати в сучасній соціальній службі (через брак часу, ресурсів або суспільні стереотипи).

Самостійна робота 6.

Професійні цінності та якості соціального працівника. Моральні імперативи роботи

1. Професійні цінності та їх класифікація.
2. Ціннісні орієнтації соціального працівника.
3. Професійно-етичні якості соціального працівника.
4. Поняття морального імперативу.

Ключові терміни та поняття: цінності, професійні цінності, моральний імператив, ціннісні орієнтації, дуалізм цінностей, моральна норма.

Література:

1. Кліманська, М. (2019). Психологічні особливості ставлення до професії соціального працівника. Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології», (10). <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-10.%D0>
2. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С.70-85.
3. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
4. Сабат Надія, Сабат Наталія. Духовно-моральні цінності у професійному становленні особистості майбутнього соціального працівника. Освітні обрії. № 1(48), 2019. С. 61–65.

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Віднайдіть в посібнику Додаток 9 «Професійні цінності та якості соціального працівника», поміркуйте над запропонованим завданням. Як би Ви його виконували самостійно та в групі студентів. Знайдіть аргументи на підтвердження саме Вашої точки зору.
3. Опрацюйте теоретичний матеріал щодо ціннісних орієнтацій соціального працівника, поясніть головні серед них.
4. Ознайомтесь з Додатком 10 навчального посібника «Комплекс професійних функцій соціального працівника». Наповніть змістом кожен із запропонованих функцій, покажіть їх взаємодію та взаємозалежність.
5. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 163–165).
6. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонуваного тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи має право соціальний працівник порушити таємницю клієнта, якщо дізнався про вчинення ним правопорушення, яке не загрожує життю інших ?

2. Де закінчується повага до самовизначення клієнта і починається примусова опіка?
3. Чи припустимо приховувати від клієнта повну інформацію про його стан або ситуацію, якщо фахівець вважає, що ця правда «зламає» людину?
4. Чи може соціальний працівник залишатися ефективним та неупередженим, працюючи з клієнтом, чії життєві цінності викликають у нього глибоку особисту огиду (наприклад, аб'юзери або злочинці)?
5. Де проходить межа між професійним співпереживанням та небезпечним для фахівця емоційним злиттям з проблемою клієнта?
6. Професійне вигорання фахівця є особистою справою працівника, чи це порушення етичного обов'язку надавати якісну допомогу?
7. Соціальний працівник – це лише виконавець державних послуг чи він зобов'язаний бути «голосом пригнічених» і боротися проти системи, яка ці послуги надає?

Самостійна робота 7.

Моральна культура особистості та її формування

1. Моральна культура особистості фахівця соціальної сфери.
2. Структура моральної свідомості особистості. Самосвідомість.
3. Моральне виховання як складова етичної свідомості.

Ключові терміни та поняття: культура, професійно-етична культура, моральна свідомість, самосвідомість, моральна норма, моральне виховання.

Література:

1. Павленко, І., & Алексеєва, О. (2024). *Особливості формування моральної свідомості студентської молоді в закладах вищої освіти. Grail of science, (39), С. 586–590.*
2. Сабат Надія, Сабат Наталія. *Духовно-моральні цінності у професійному становленні особистості майбутнього соціального працівникаю Освітні обрії. № 1(48), 2019. С. 61–65.*
3. Сушик І.В., Сушик О.Г. *Ціннісно-нормативна модель особистості соціального менеджера. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 березня 2023 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. С. 103–111.*

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Підготуйте виступ до 7 хв. на тему «Моральна культура посадової особи».
3. Розв'яжіть тестове завдання, розміщене в Додатку 11. «Моральна культура особистості та її формування». Дайте розширене тлумачення свого вибору перед аудиторією студентів.
4. Складіть асоціограму «Складові морального виховання особистості».

5. Підготуйте міні-презентацію на тему «Великі педагоги світу про моральне виховання».

Теми для обговорення та дискусій

1. Поміркуйте, чи можна навчити моральності? Чи є етична культура вродженою рисою, чи її можна розвинути під час навчання в університеті?
2. Чому досвідчені фахівці іноді стають цинічними, і як професійна самосвідомість допомагає цьому запобігти?
3. Що має бути вирішальним у професійному виборі соціального працівника: раціональне знання моральної норми (когнітивний компонент) чи щире емоційне співчуття (емоційний компонент)? Чи можливий «холодний» професіоналізм без емоційного залучення?
4. Чи є моральна свідомість фахівця просто сукупністю заборон («не можна», «мусиш»), чи це прояв його внутрішньої свободи? Де межа між професійною дисципліною та втратою власного «Я»? Людина в професії це «раб норми чи вільна особистість?»
5. Чи можна навчити моральності через систему штрафів та кодексів? Чи стає людина моральною лише тоді, коли діє правильно за відсутності будь-якого контролю?

Самостійна робота 8.

Етика благодійництва: історія та еволюція поглядів

1. Історичні корені й традиції благодійництва у світі.
2. Благодійна діяльність в Україні в історичній ретроспективі.
3. Феномен благодійності сьогодні: за і проти. Етика філантропії.
4. Етика фандрейзингу та соціального лідерства.

Ключові терміни та поняття: благодійність, милосердя, меценатство, філантропія, соціальне лідерство, соціальне підприємництво, фандрейзинг, краудсорсинг.

Література:

1. Бак Н.А. Приватна благодійність в Україні та можливості її активації для фінансування потреб суспільного розвитку. *Фінанси України*. 2020. № 2. С. 82-100.
2. Благодійність у сучасному світі: витоки, проблеми, перспективи. *Збірник наукових праць*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2020. 57 с.
3. Етичний кодекс фандрайзерів. Інститут Професійного Фандрайзингу URL: <http://fundraiser.org.ua/pro/dokumenty-ipf/etychnyj-kodeks-fandrajzeriv/>
4. Ревко А., Чумак К. Фандрайзинг соціальних проєктів як інструмент соціального розвитку територіальних громад. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 3(23). С. 57-64.
5. Насібова О.В. Благодійність як джерело фінансових ресурсів соціального захисту населення. *Ефективна економіка*. № 10, 2020.

Методичні вказівки

1. Опрацюйте матеріали теми, користуючись Конспектом лекцій та методичними вказівками до практичних занять з курсу «Етика та деонтологія соціального працівника».
2. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
3. Заповніть таблиці Додатку 12 «Благодійні організації України та світу» та Додатку 13 «Відомі меценати України та світу».
4. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 167–169).
5. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Поміркуйте, чи була давня благодійність широкою, якщо її головною метою часто було «замолювання гріхів» або забезпечення місця в потойбіччі? Як зміна мотивів вплинула на якість допомоги?
2. Історично благодійність будувалася за принципом «зверху вниз» (багатий дає бідному). Чи не принижує така структура гідність того, хто отримує допомогу? Чи є сучасна філантропія більш рівноправною?
3. Чому українські промисловці минулого вкладали колосальні кошти в культуру та освіту? Чи можна порівняти їхній внесок із діяльністю сучасних українських олігархів?
4. Чим українська горизонтальна благодійність (взаємодопомога громади) відрізнялася від західної вертикальної філантропії? Як цей генетичний код проявився у сучасному волонтерському русі?
5. Чи етично приймати пожертви від компаній або осіб із сумнівною репутацією (наприклад, виробників тютюну чи зброї)? Чи «відмиває» благодійність брудні гроші, і чи виправдовує мета засоби?
6. Благодійність відомих людей – це реальна допомога чи інструмент побудови особистого бренду?

Змістовий модуль 2.

Деонтологічні вимоги до діяльності соціального працівника

Самостійна робота 9.

Деонтологія у соціальній роботі

1. Поняття деонтології. Деонтологічні вимоги у діяльності соціального працівника.
2. Професійний обов'язок та професійна повинність (зобов'язання).
3. Поняття відповідальності та професійних меж соціального працівника.
4. Професіограма та психограма соціального працівника.

Ключові терміни та поняття: деонтологія, принципи деонтології, професійний обов'язок, професійна відповідальність, професійні межі, кваліфікаційний паспорт, професіограма, психограма.

Література:

1. Ель Гуессаб, К., Білокопитов, В. (2025). Деонтологічні та етичні аспекти соціальної роботи з мігрантами, *Ввічливість, Humanitas*, 5, 32–41.
2. Задорожна-Княжницька Л.В. *Управлінська деонтологія. Вид-во: Гельветика. 2020. 248 с.*
3. Зозуляк-Слущик, Р., & Радкевич, О. (2018). Деонтологія соціальної роботи як складова професійно-етичної компетенції майбутніх фахівців. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки», (3).*
4. Кубрак О.В. *Етика ділового та повсякденного спілкування. Вид-во: Навчальна книга. 2023. 222 с.*
5. Синявський В.В. *Професіограми і психограми професії педагогічного спрямування: метод. посібник / В.В. Синявський. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 84 с.*

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Проаналізуйте професіограми кількох професій (на вибір). Порівняйте їх з професіограмою соціального працівника. У чому специфіка професії та які вимоги вона ставить до працівника?
3. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 169–171).
4. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Поміркуйте, чи не перетворюють деонтологічні норми соціального працівника на «робота-виконавця»? Де закінчується професійний стандарт і починається творчий підхід фахівця?
2. Чи мають деонтологічні вимоги бути однаковими для всіх (від роботи з дітьми до роботи з ув'язненими), чи специфіка клієнта дозволяє «коригувати» професійний обов'язок?
3. Що робити соціальному працівнику, якщо державні інструкції (зобов'язання) шкодять інтересам клієнта (обов'язок)? Кому він має бути вірним у першу чергу?
4. Чи входить у поняття професійного обов'язку робота в позаробочий час або ризик власним здоров'ям? Де проходить лінія між «героїзмом» та порушенням деонтологічної норми самозбереження фахівця?

5. Чому вихід за професійні межі (наприклад, позичання клієнту власних грошей або виконання роботи замість нього) вважається деонтологічним порушенням, навіть якщо це зроблено з добрих намірів?
6. Чи має право соціальний працівник втручатися в життя сім'ї на основі лише підозри, керуючись професійною відповідальністю «попередити біду»? Чи не є це порушенням права на приватність?
7. Чи можна за допомогою професіограми «відсіяти» людей, які морально не готові до професії? Наскільки етично використовувати психограми при прийнятті на роботу?

Самостійна робота 10.

Соціально-психологічні основи роботи (консультування) соціального працівника

1. Поняття особистості. Структура психічних властивостей особистості.
2. Фізіологічні основи темпераменту. Поняття і структура характеру.
3. Емоційно-вольові процеси і стани в роботі соціального працівника.
4. Розвиток емоційного інтелекту, соціальної та художньої сприйнятливості.
5. Психологічні основи професійної стресостійкості.
6. Психологічна саморегуляція та самоконтроль.

Ключові терміни та поняття: особистість, характер, темперамент, психотип, психологічна несумісність, психічні стани, психічні процеси, здібності, потреби, мотиви, емоції, емоційний інтелект, емоційні стани, стресостійкість.

Література:

1. Ковальова І.Б., Попова Г.В. *Основи психологічного консультування: методичні вказівки для студентів усіх форм навчання зі спеціальності психологія / І.Б. Ковальова, Г.В. Попова. Харків: НТУ «ХПІ», 2023. 55 с.*
2. Сушик І.В. *Емоційна грамотність та емоційна компетентність особистості фахівця соціальної сфери. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (13 – 14 березня 2020 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С. 115-118.*
3. Суліцький В., Швед О. *Консультування в соціальній роботі : навч.-метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Вінніченко», 2023. 240 с.*

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Опрацюйте матеріали теми, користуючись Конспектом лекцій та методичними вказівками до практичних занять з курсу «Етика та деонтологія соціального працівника».
3. Опрацюйте з навчального посібника наступні додатки: Додаток 22 Тест «Ваш паспорт темпераменту»; Додаток 18 «Анкета самооцінки емоційної компетентності»; Додаток 19 «Мімічні коди емоційних станів»; Додаток 23

Тест «Діагностика рівня емпатії» (І.Юсупов). Проаналізуйте важливість індивідуально-типологічних особливостей людини таких як темперамент, характер, уміння проявляти (стримувати) емоції тощо в роботі соціального працівника.

4. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 173–174).
5. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Поміркуйте, чи може виражений меланхолік бути ефективним у кризових центрах, а холерик – у роботі з літніми людьми? Що важливіше: вроджені фізіологічні властивості чи набута здатність до самокорекції?
2. Які риси характеру соціального працівника можуть стати бар'єром у спілкуванні (наприклад, надмірна авторитарність або зайва м'якість)? Чи можна «перевиховати» власний характер заради професії?
3. Як знайти баланс між вольовим рішенням (наприклад, вилучення дитини з сім'ї) та емоційним станом жалю? Чи є «холодне серце» ознакою професіоналізму чи професійної деградації?
4. Чи є емпатія безпечним інструментом, чи це «відчинені двері» для чужого негативу?
5. Чи можна виміряти ефективність соціального працівника за рівнем його емоційного інтелекту?
6. Де межа між здоровим психологічним захистом та втратою чутливості до людських бід? Чи не стає «стійкий» фахівець байдужим до деталей людської драми?
7. Чи є стресостійкість особистим обов'язком працівника, чи організація має створювати умови для його психологічного захисту?

Самостійна робота 11.

Етика та психологія спілкування соціального працівника

1. Види спілкування. Поняття «емпатійного спілкування».
2. Слухання як провідна якість соціального працівника, її етичні основи.
3. Візуальна психодіагностика у професійному спілкуванні.
4. Спілкування та психічні стани людини (позитивні, негативні). Спілкування в ситуаціях тривожності, агресії, стресу.
5. Особливості спілкування людей з різними типами психологічної конституції.

Ключові терміни та поняття: спілкування, комунікативна компетенція, емпатія, соціальна перцепція, рефлексивне слухання, нерефлексивне слухання, риторика, психічні стани, стрес, тривога, фрустрація.

Література:

1. Богдан Ж., Серета Н., Солодовник Т. *Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія*. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 262 с.
2. Кубрак О.В. *Етика ділового та повсякденного спілкування*. Вид-во: Навчальна книга. 2023. 222 с.
3. Мельник Ж. В. *Оволодіння комунікативними професійними якостями фахівця соціальної сфери як умова його успішної діяльності*. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2019. Вип. 33. С. 58-69.
4. Підвальна Ю. В. *Особливості комунікативної компетентності соціального працівника як необхідна умова його професійної діяльності*. *The scientific heritage*. 2022. № 83. С. 33-36.
5. Пентиліук М.І, Маруніч І.І, Гайдаєнко І.В. *Ділове спілкування та культура мовлення*. К.: ЦНЛ, 2019.

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
2. Підберіть п'ять ситуацій, в яких представлено порушення правил етики спілкування одним із учасників. Запропонуйте педагогічно доцільне вирішення окресленої проблеми.
3. Підготуйте міні презентацію на тему «Візуальна психодіагностика у професійному спілкуванні».
4. Розробіть правила спілкування соціального працівника з різними категоріями населення (на вибір).
5. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 173–174).
6. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи має соціальний працівник справді відчувати біль клієнта, чи достатньо лише демонструвати розуміння? Де проходить межа між професійним «емпатійним спілкуванням» та небезпечним «емоційним злиттям»?
2. Чи етично використовувати прийоми психологічного впливу (вербальні та невербальні), щоб схилити клієнта до прийняття правильного, на думку фахівця, рішення? Чи є це порушенням рівноправного спілкування?
3. У яких ситуаціях мовчання соціального працівника є більш професійним та етичним, ніж найвлучніша порада? Чому нам так важко просто слухати, не пропонуючи миттєвих рішень?
4. Чи може соціальний працівник довіряти своїм першим висновкам про клієнта на основі його зовнішності та міміки? Як візуальна діагностика може підкріпити стереотипи та завадити об'єктивній допомозі?

5. Наскільки етично інтерпретувати «закриті пози» або «відведений погляд» клієнта, не враховуючи його культурний контекст чи фізичний стан? Чи не є «читання по тілу» втручанням у приватність душі?
6. Як етично відповідати на немотивовану агресію клієнта? Чи має право фахівець на прояв власних негативних емоцій у відповідь, щоб показати клієнту «реальність» його поведінки?
7. Які фрази-кліше (наприклад, «все буде добре» або «я вас розумію») є етично неприпустимими при спілкуванні з людиною в гострому стресі? Як підібрати слова, що не знецінюють страждання?
8. Чи повинен соціальний працівник підлаштовувати свій темп мовлення, жестикуляцію та лексику під психотип клієнта? Чи не є така «мімікрія» формою професійного нещирості?

Самостійна робота 12.

Етика запобігання та подолання конфліктів у роботі соціального працівника

1. Зміст поняття «конфлікт», типологія конфліктів, їх особливості.
2. Причини та джерела конфліктів, їх позитивні і негативні сторони.
3. Етичні засади соціальної роботи в процесі розв'язання конфлікту.
4. Культура розв'язання конфлікту.

Ключові терміни та поняття: конфлікт, структура конфлікту, конфліктне спілкування, сторони конфлікту, динаміка конфлікту, ескалація конфлікту, конфліктогенний типи особистості, медіація.

Література:

1. *Ізбаши О. О. Медіація та альтернативне вирішення спорів онлайн. Київський часопис права. 2022. № 1. С. 80-85.*
2. *Колот, А. (2023). Вирішення соціально-трудова конфліктів на засадах партнерства та соціальної відповідальності. Економіка та суспільство, (49). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-14>.*
3. *Соціальний конфлікт: інноваційні комунікативні технології врегулювання: практичний посібник [Г. М. Бевз, І. В. Петренко, А. І. Гусєв, В. І. Давидов, О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, О. Г. Цукур] / за наук. ред. Г. М. Бевз, І. В. Петренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2020. 144 с.*
4. *Сушик І.В., Сушик О.Г. Управління конфліктами як компетенція соціального менеджера. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Том 7 № 1 (13), 2025. С. 120-132. <https://doi.org/10.23939/smeu2025.02.120>*

Методичні вказівки

1. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.

2. Опрацюйте матеріали теми, користуючись Конспектом лекцій та методичними вказівками до практичних занять з курсу «Етика та деонтологія соціального працівника».
3. Опрацюйте тест з навчального посібника (Додаток 25) «Чи вмієте Ви слухати?». Поясніть важливість навички уміння слухати в роботі соціального працівника як спосіб уникнення (попередження) конфліктних ситуацій.
4. Розробіть пам'ятку з подолання конфлікту.
5. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 174–176).
6. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Що складніше для професійної етики: міжособистісний конфлікт із «важким» клієнтом чи внутрішньоособистісний конфлікт працівника (наприклад, коли власна совість суперечить посадовій інструкції)?
2. Чи етично вимагати від клієнта дотримання норм ввічливості, якщо його агресія зумовлена системною несправедливістю або базовим браком ресурсів?
3. У яких ситуаціях соціальний працівник має свідомо піти на загострення стосунків із клієнтом або громадою, щоб досягти позитивних змін? Де межа між «конструктивним конфліктом» та професійною некомпетентністю?
4. Чи повинен соціальний працівник завжди залишатися нейтральним медіатором, чи він зобов'язаний стати на бік слабшої сторони конфлікту (наприклад, дитини у конфлікті з батьками)? Чи не порушує така «ненейтральність» етику професії?
5. Як дотримуватися етичної норми збереження таємниці, якщо для розв'язання конфлікту потрібно залучити треті сторони (поліцію, опікунську раду, громаду)?
6. Чи завжди етично шукати «середину», чи варто боротися за рішення, яке повністю задовольнить інтереси клієнта (консенсус)?
7. Чи припустимо для соціального працівника визнати свою помилку та вибачитися перед клієнтом під час конфлікту? Це ознака професійної сили чи втрата авторитету?
8. Як етично завершити роботу з клієнтом, якщо конфлікт так і не було вичерпано? Чи має право фахівець передати справу колезі, визнавши власну «несумісність» із клієнтом?

Самостійна робота 13.

Прийняття етичних рішень у практиці соціальної роботи

1. Характер морально-етичних проблем у соціальній роботі.
2. Етичні дилеми і ціннісні протиріччя в роботі соціального працівника.

3. Загальні підходи до прийняття етичних рішень та методи розв'язання етичних проблем.

Ключові терміни та поняття: етична дилема, моральна дилема, етична невизначеність фахівця, ціннісні протиріччя, методи розв'язання етичних дилем.

Література:

1. Сушик Ірина, Корольчук Катерина. Етичні дилеми і ціннісні протиріччя в роботі соціального працівника. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна допомога і соціальна робота: виклики сучасності». Луцьк, ЛНТУ, 2022. С. 140-142.
2. Vidya N. Awasthi. *Managerial Decision-Making on Moral Issues and the Effects of Teaching Ethics.* URL: https://www.researchgate.net/publication/5149145_Managerial_Decision-Making_on_Moral_Issues_and_the_Effects_of_Teaching_Ethics
3. Iryna Sushyk, Igor Petryk, Maxim Tkachuk. *Ethical dilemmas in the process of decision-making by a social manager. International Scientific Conference Ensuring sustainable economic development in the context of globalisation challenges : Conference Proceedings (November 1-2, 2024. Kielce, Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing, s. 79-84.*

Методичні вказівки

1. Опрацюйте матеріали теми, користуючись Конспектом лекцій та методичними вказівками до практичних занять з курсу «Етика та деонтологія соціального працівника».
2. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
3. Віднайдіть у Додатку 14 навчального посібника схему «Алгоритм прийняття рішення у ситуації етичної дилеми», запропоновану Горбуною В.В. Проаналізуйте кожен із етапів. Поясніть, чому пропонована схема базується на ціннісній моделі деонтологічного аналізу етичних дилем?
4. Віднайдіть етично неоднозначну ситуацію, коли соціальний працівник постає перед вибором поведінкової стратегії щодо розв'язання етичного конфлікту. Аргументуйте свій варіант розв'язання етичної дилеми.
5. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 174–176).
6. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи маємо ми право ігнорувати волю клієнта (право на самовизначення), якщо його вибір веде до повільного саморуйнування? На якому етапі «втручання» стає «насиллям»?

2. У яких випадках соціальний працівник стає «співучасником», мовчазно зберігаючи таємницю клієнта? Обґрунтуйте, де межі між професійною етикою та кримінальною відповідальністю.
3. Що робити, якщо бюджет організації обмежений, і ви мусите обрати «перспективного» клієнта замість «безнадійного»? Який етичний принцип має стати фундаментом для такого вибору?
4. Чи етично переглядати сторінки клієнта у Facebook/Instagram без його відома, щоб перевірити правдивість його слів? Чи є це «збором інформації» чи «порушенням приватності»?
5. Чи змінюється рівень відповідальності та етичні норми при наданні допомоги через месенджери? Як забезпечити конфіденційність у цифровому просторі?
6. Чи можна звести етичний вибір до сухого алгоритму (таблиці аналізу)? Чи залишається місце для «професійного чуття» і чи не є це чуття прихованою формою упередженості?
7. Якщо етичне рішення приймає група (консиліум), хто несе персональну відповідальність за наслідки? Обговорення феномену «розмивання відповідальності» в організаціях.
8. Як приймати етичні рішення в невеликих громадах, де клієнт може бути вашим сусідом, родичем чи знайомим? Де проходить межа між соціальною підтримкою та особистими зв'язками?
9. «Чи припустимо говорити «брехню заради спасіння», якщо повна правда про стан справи може призвести клієнта до суїциду або важкого психозу?

Самостійна робота 14.

Етика та етикет соціальних взаємин в міжкультурному просторі

1. Крос-культурна комунікація як основа взаєморозуміння.
2. Моделі світових культур та національні відмінності крос-культурних комунікацій:
3. Специфіка європейського комунікування (Англія, Франція, Італія, Іспанія).
4. Ділова етика та етикет в Північній Америці (США, Канада).
5. Національний бізнес-етикет в азійських державах (Китай, Японія, арабський світ).

Ключові терміни та поняття: крос-культурна комунікація, національний характер, менталітет, національний стереотип, етнопсихологія, традиціоналізм, моноактивні культури, поліактивні культури, реактивні культури.

Література:

1. *Barile N. Understanding Cultural Differences to Communicate in a Global World. Business Acumen. 2020. URL: <https://catalyst.iabc.com/Articles/understanding-cultural-differences-to-communicate-in-a-global-world>*
2. *Kumar A. Cross Cultural Communication: Meaning, Importance, Barriers. URL: <https://getuplearn.com/blog/cross-cultural-communication/>*

3. Meyer E. *The Cultural Map. Decoding how people think, lead, and get things done across cultures.* NewYork, 2015. 278 p
4. Патряк О.С. Крос-культурні комунікації у процесі ведення бізнесу. *Інформація та соціум.* 2021. URL: <https://ijas.donnu.edu.ua/article/view/11422>
5. Сушик І. В., Сушик О. Г. Кроскультурні комунікаційні бар'єри та академічна мобільність студентства. *Актуальні проблеми міжкультурної комунікації: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, 10 квітня 2024 року, Луцький національний технічний університет.* Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2024. С. 442-446.

Методичні вказівки

1. Опрацюйте матеріали теми, користуючись Конспектом лекцій та методичними вказівками до практичних занять з курсу «Етика та деонтологія соціального працівника».
2. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
3. Підготуйте міні-презентацію на тему «Етикет електронного спілкування».
4. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 178–179).
5. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи існують моральні норми, єдині для всіх культур (наприклад, права людини), чи соціальний працівник має завжди підлаштовуватися під місцеві традиції, навіть якщо вони здаються йому несправедливими?
2. Як розпізнати в собі приховане переконання, що «моя культура правильніша»? Як це заважає встановленню контакту з клієнтом-мігрантом?
3. Що робити, якщо клієнт із Японії чи арабської країни ніколи не каже прямо «ні»? Як соціальному працівнику навчитися «читати між рядків», не втрачаючи професійної точності?
4. Як спілкуватися з клієнтом із культури з високою дистанцією влади (де поважають лише жорстку ієрархію), якщо соціальна робота за своєю суттю є партнерською та демократичною?
5. Як поєднувати американський прагматизм та орієнтацію на швидкий результат із потребою деяких клієнтів у тривалих розмовах «ні про що» для побудови довіри?
6. Чи не вбиває надмірна обережність у висловлюваннях (притаманна Канаді та США) щирість у стосунках між соціальним працівником та клієнтом?
7. Як зробити зауваження або вказати на помилку клієнту з Китаю чи Японії, щоб він не «втратив обличчя»? Чому публічна похвала може бути такою ж незручною, як і критика?
8. Як бути соціальному працівнику-жінці, якщо клієнт-чоловік із традиційної арабської культури відмовляється сприймати її як професіонала? Яке рішення буде етичним: заміна працівника чи просвітницька робота?

Самостійна робота 15.

Етико-деонтологічні вимоги роботи (консультування) різних категорій отримувачів соціальних послуг, клієнтів соціальних служб

1. Соціальна робота з різними групами населення та в різних сферах життєдіяльності суспільства.
2. Деонтологічні вимоги до роботи з різними категоріями населення:
 - соціальна робота з клієнтами різного віку;
 - соціальна робота з представниками проблемних груп;
 - соціальна робота з жінками;
 - соціальна робота з молоддю;
 - соціальна робота з дітьми;
 - соціальна робота з ветеранами/ветеранками;
 - соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)
 - соціальна робота з людьми з інвалідністю.

Ключові терміни та поняття: деонтологія, соціальна структура населення, групи населення, клієнт, консультування.

Література:

1. *Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід: колективна монографія / В. Поліщук, Н. Горішина, Г. Слозанська та ін. Тернопіль : Осадця Ю.В., 2018. 221 с.*
2. *Працевлаштування людей з інвалідністю: кращі практики: метод. посіб. / Базиленко А., Таланчук І., Давиденко Г. та ін.; за загальною редакцією А. Базиленко. .: Університет «Україна», 2022. 198 с.*
3. *Сушик І.В. Етика та деонтологія соціального працівника: навч. посіб. – Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2020. 188 с.*
4. *Хлебик С. Р. Етика соціальної роботи: навчально методичний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 221 с.*

Методичні вказівки

1. Опрацюйте матеріали теми, користуючись Конспектом лекцій та методичними вказівками до практичних занять з курсу «Етика та деонтологія соціального працівника».
2. Випишіть (опрацюйте) ключові терміни і поняття теми.
3. Віднайдіть у навчальному посібнику Додаток 15 «Деонтологічний портрет соціального працівника». Спробуйте його створити, враховуючи вже опрацьований матеріал.
4. Оберіть категорію населення, яка потребує соціальної допомоги (консультації). Проведіть деонтологічний аналіз вимог до роботи соціального працівника з визначеною категорією. Скористайтеся для роботи

Додатком 27 «Деонтологічні вимоги до роботи з різними категоріями населення».

5. Віднайдіть у посібнику «Етика та деонтологія соціального працівника» розглядувану тему і виконайте тестові завдання для самоконтролю знань (С. 180–181).
6. Підготуйте міні-повідомлення (до 5 хв.) із пропонованих тем для обговорення та дискусій.

Теми для обговорення та дискусій

1. Чи може один фахівець бути однаково етичним та ефективним у роботі з ветеранами, дітьми та людьми з інвалідністю одночасно? Чи не веде багатопрофільність до деонтологічних помилок через брак специфічних знань?
2. Наскільки далеко може зайти соціальний працівник у контролі над життям клієнта з «проблемних груп» (наприклад, наркозалежних чи осіб із кримінальним минулим) заради безпеки громади?
3. Як збалансувати право дитини на власну думку та обов'язок батьків приймати рішення? Чи етично приховувати інформацію від батьків, якщо дитина (підліток) просить про це, довіряючи вам таємницю?
4. Чи припустимо соціальному працівнику використовувати сленг для «зближення» з молоддю? Де проходить деонтологічна межа між «своєю людиною» та фаховою дистанцією?
5. Чи має право соціальний працівник без бойового досвіду консультувати ветеранів? Як деонтологія допомагає уникнути «вторинної травматизації» при розпитуванні ВПО про їхній досвід?
6. Як зберігати етичну нейтральність у роботі з клієнтами, чії погляди на конфлікт або країну відрізняються від загальноприйнятих або особистих переконань фахівця?
7. Чому «жалість» є деонтологічною помилкою в роботі з людьми з інвалідністю? Як перевести спілкування з моделі «опіки» на модель «надання можливостей»?
8. Як розпізнати приховане знецінення потреб літніх людей (наприклад, думка, що «їм уже нічого не потрібно»)? Як деонтологія захищає право літньої людини на активне самовизначення?

IV. Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПЗ)

Комплексне практичне індивідуальне завдання з дисципліни «Етика та деонтологія соціального працівника» виконується упродовж семестру. Виконання його є обов'язковою умовою успішного вивчення курсу та отримання позитивної оцінки.

Метою виконання індивідуального завдання є оволодіння навичками пошуку, відбору та опрацювання інформації з означеної теми та її аналізу. Індивідуальне завдання захищається під час семестру у години, виділені для індивідуальної роботи. При виконанні та оформленні індивідуального завдання студент може використовувати наявну базу службової документації із

кафедраальної лабораторії, законодавчу базу, інтернет-ресурси. Метою виконання КППЗ є розвиток навичок самостійної роботи, систематизація знань, поглиблене вивчення інформаційних систем, узагальнення класифікаційних ознак, закріплення теоретичних знань та практичне застосування знань студента з навчального курсу; при його виконанні та оформленні студент використовує комп'ютерну техніку.

КППЗ оцінюється за 100-бальною шкалою. Виконання КППЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту.

Теми комплексного практичного індивідуального завдання

1. Вітчизняні етичні стандарти соціальної роботи.
2. Міжнародні етичні стандарти соціальної роботи.
3. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України.
4. Специфіка крос культурної взаємодії на прикладі (країна на вибір).
5. Специфіка підготовки кадрів соціальних працівників у країнах світу.
6. Соціально-психологічні особливості гендерної взаємодії у соціальній роботі.
7. Культура філантропії та соціальної відповідальності.
8. Вітчизняні та зарубіжні практики корпоративної філантропії.
9. Етичні дилеми в роботі соціального працівника.
10. Прийняття етичних рішень та методи розв'язання етичних проблем.
11. Професіограма соціального працівника.
12. Зарубіжний досвід соціальної роботи з клієнтами: деонтологічний аспект.
13. Психологічні основи етики та деонтології роботи з клієнтами.
14. Деонтологія роботи з важкими категоріями населення.
15. Гендерні особливості деонтології соціальної роботи.
16. Етичні засади взаємодії соціального працівника та клієнта.
17. Особливості спілкування людей з різними типами психологічної конституції.
18. Деонтологічні вимоги до роботи з клієнтами різного віку.
19. Деонтологічні вимоги до роботи з представниками проблемних груп.
20. Деонтологічні вимоги до роботи з жінками.
21. Деонтологічні вимоги до роботи з молоддю.
22. Деонтологічні вимоги до роботи з дітьми.
23. Деонтологічні вимоги до роботи з людьми з інвалідністю.
24. Деонтологічні вимоги до роботи з самотніми (одинокими).
25. Деонтологічні вимоги до роботи з дітьми, що постраждали від насильства в сім'ї.
26. Деонтологічні вимоги до роботи з жінками, що постраждали від насильства.
27. Деонтологічні вимоги до роботи з чоловіками, що постраждали від насильства.
28. Деонтологічні вимоги до роботи з людьми, що потрапили в складні життєві обставини.
29. Деонтологічні вимоги до роботи з ветеранами/ветеранками.
30. Деонтологічні вимоги до роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО).

V. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Підручники та навчальні посібники

1. Богдан Ж., Серeda Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти : монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с.
2. Задорожна-Княгницька Л.В. Управлінська деонтологія. Вид-во: Гельветика. 2020. 248 с.
5. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування. Вид-во: Навчальна книга. 2023. 222 с.
6. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
7. Соціальний конфлікт: інноваційні комунікативні технології врегулювання: практичний посібник [Г. М. Бевз, І. В. Петренко, А. І. Гусев, В. І. Давидов, О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, О. Г. Цукур] / за наук. ред. Г. М. Бевз, І. В. Петренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2020. 144 с.
8. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
9. Семигіна, Т. (2025). Етичні стандарти та кодекси у соціальній роботі: міжнародний і національний контекст. *Social Work and Education*, 12 (3), 522–539. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.19>
10. Суліцький В., Швед О. Консультування в соціальній роботі: навч.-метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Вініченко», 2023. 240 с.
11. Сушик І.В. Етика та деонтологія соціального працівника: навч. посіб. /Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2020. 188 с.
12. Хлебик С. Р. Етика соціальної роботи: навчально методичний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 221 с.

Додаткова література

13. Лецик, Д., & Мороз, Л. (2021). Соціально-психологічні аспекти управління трудовим потенціалом робітника. *Науковий погляд в майбутнє*, 2(17-02), С. 66–71.
14. Лизанець А. Г., Феєр О. В., Бондарєва М.С. Внутрішні комунікації в системі управління персоналом організації. № 23 (2022). *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. С. 127-132.
15. Миколок С. Професійне вигорання соціальних працівників в умовах війни. *Humanitas*. 2023. № 6. С. 31–36.
16. Рідкодубська Г. А. Професійне вигорання соціальних працівників. *Visnik Zaporiz'kogo natsional'nogo universitetu. Pedagogicni nauki*. 2020. № 1. С. 266–271.
17. Семигіна, Т. В. Європейська практика підтвердження професійних кваліфікацій на основі неформальної освіти. *Наук. вісник*

- Південноукраїнського нац. педагог. ун-ту імені К. Д. Ушинського. 2020. Вип. 3 (132). С. 57-65.
18. Семигіна Т. Присвоєння професійних кваліфікацій: інновації та виклики. Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference (Vol. 1). Oxford-Vinnitsia: P.C. Publishing House & European Scientific Platform, 2021. С. 87-89.
 19. Семигіна Т. Престижність соціальної роботи як соціально сконструйований феномен: огляд підходів та практик. Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень. Чернігів, 2025. С. 129–138.
 20. Семигіна Т. (2025) Сприяючи змінам: дослідження в соціальній роботі. Таллінн: Teadmus. <https://www.researchgate.net/publication/387690845>
 21. Семигіна, Т. (2025). Етичні стандарти та кодекси у соціальній роботі: міжнародний і національний контекст. Social Work and Education, 12(3), 522–539. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.19>
 22. Семигіна Т.В. (2026) Глобальні стандарти підготовки соціальних працівників як ідеалістичне бачення розвитку освіти із соціальної роботи. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 75-84. DOI: <https://doi.org/10.36074/rodmmrfssn.ed-1.07>
 23. Палатна, Д. & Семигіна, Т. (2024). Згуртування громади: соціальний вимір. Tallinn: Teadmus. <https://www.researchgate.net/publication/379929873>
 24. Семигіна, Т. & Столярик, О. (2025). Нове обличчя соціальної роботи: Сучасні теорії та підходи. Таллінн: Teadmus. <https://www.researchgate.net/publication/393631750>
 25. Сушик І.В., Сушик О.Г. Управління конфліктами як компетенція соціального менеджера. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Том 7 № 1 (13), 2025. С. 120-132. <https://doi.org/10.23939/smeu2025.02.120>
 26. Сушик І. В., О. Г. Сушик. Морально-психологічний та психоемоційний стан організації як показник якості менеджменту. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2021. Том 3. Номер 2. С. 106-120. <https://science.lpnu.ua/uk/smeu/vsi-vypusky/vypusk-3-nomer-2-2021>
 27. Сушик І., Сушик О. Відновлення психоемоційного здоров'я працівників організації в пан/епідемічних умовах COVID-19. Психологічні умови благополуччя персоналу організацій: тези II Міжнародної науково-практичної конференції, 7–8 жовтня 2021 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. С. 78-80.
 28. Сушик І.В. Емоційна грамотність та емоційна компетентність особистості фахівця соціальної сфери. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (13 – 14 березня 2020 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С. 115-118.

29. Сушик І.В., Сушик О.Г. Інформаційна (цифрова) культура як складова компетентності працівника соціальної сфери. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (12 – 13 березня 2021 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2021. С. 187-189.
 30. Сушик І.В., Сушик О.Г. Ціннісно-нормативна модель особистості соціального менеджера. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 березня 2023 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. С. 103-111.
 31. Сушик І. В., Оришин Надія. Міжнародні етичні кодекси в роботі соціального працівника. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна допомога і соціальна робота: виклики сучасності». Луцьк, ЛНТУ, 2022. С. 28-32.
 32. Сушик Ірина, Корольчук Катерина. Етичні дилеми і ціннісні протиріччя в роботі соціального працівника. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна допомога і соціальна робота: виклики сучасності». Луцьк, ЛНТУ, 2022. С. 140-142.
 33. Iryna Sushyk, Igor Petryk, Maxim Tkachuk. Ethical dilemmas in the process of decision-making by a social manager. *International Scientific Conference Ensuring sustainable economic development in the context of globalisation challenges : Conference Proceedings* (November 1-2, 2024. Kielce, Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing, s. 79-84. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-495-5-19>
 34. Теоретичні основи забезпечення якості прийняття управлінських рішень в умовах європейської інтеграції : монографія / [М. М. Новікова, Н. О. Кондратенко, М. В. Боровик та ін.] ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2020. 335 с.
 35. Яценко Л. В., Перхайло Н. А. Гендерні особливості професійного вигорання фахівців із соціальної роботи. *Габітус. 2021. Вип. 25. С. 27–31.*
- Іноземні видання**
36. Global Social Work Statement of ethical principles Global-Social-Work-Statement-of-Ethical-Principles-IASSW-27-April-2018-1.
 37. Frederic G. Reamer The Trolley Problem and the Nature of Intention: Implications for Social Work Ethics, *The Journal of Social Work Values and Ethics*, Volume 18, Number 2 (2021) Copyright 2021, IFSW.
 38. Kaarina Mönkkönen, Marja Silén-Lipponen, Taru Kekoni. Interprofessional Understanding of Ethical Dilemmas: Learning Experiences Of Simulation Learning in Social Welfare and Health Care Education / *The Journal of Social Work Values and Ethics*, Volume 18, Number 2 (2021) Copyright 2021, IFSW. 7-Interprofessional-Understanding-of-Ethical-Dilemmas-JSWVE-18-2-2021.pdf 29
 39. Rory Truell. Expanding our Understanding of Social Work Values and Ethics: News from International Federation of Social Workers Rory Truell / *The Journal of Social Work Values and Ethics*, Volume 18, Number 2 (2021) Copyright 2021,

- IFSW. 3-Expanding-our-Understanding-of-Social-Work-Values-and-Ethics-JSWVE18-2-2021.pdf
40. The International Journal of Social Work Values and Ethics <https://jswve.org/> 7. Frederick G. Reimer. Ethics and Risk Management in Online and Distance Social Work© 2021, 90 pages
 41. Global Social Work Statement of ethical principles Global-Social-Work-Statement-ofEthical-Principles-IASSW-27-April-2018-1.
 42. Frederic G. Reamer The Trolley Problem and the Nature of Intention: Implications for Social Work Ethics, The Journal of Social Work Values and Ethics, Volume 18, Number 2 (2021) Copyright 2021, IFSW. 9-The-Trolley-Problem-and-the-Nature-of-Intention-JSWVE-18-2-2021.pdf
 43. Rory Truell. Expanding our Understanding of Social Work Values and Ethics: News from International Federation of Social Workers Rory Truell / The Journal of Social Work Values and Ethics, Volume 18, Number 2 (2021) Copyright 2021, IFSW. 3-Expanding-our-Understanding-of-Social-Work-Values-and-Ethics-JSWVE18-2-2021.pdf
 44. Vidya N. Awasthi. Managerial Decision-Making on Moral Issues and the Effects of Teaching Ethics. URL: https://www.researchgate.net/publication/5149145_Managerial_Decision-Making_on_Moral_Issues_and_the_Effects_of_Teaching_Ethics
 45. Jacob Dahl Rendtorff. Risk Management, Banality of Evil and Moral Blindness in Organizations and Corporations. URL: https://www.researchgate.net/publication/302004861_Risk_Management_Banalit_y_of_Evil_and_Moral_Blindness_in_Organizations_and_Corporations
 46. Yaroslava Martyniuk, Valentyn Visyn, Oksana Maiboroda, Olena Haponchuk, Oksana Silvestrova, Iryna Sushyk. Communication Strategies in the Social Sphere: Tactics and Information and Communication Technologies. Journal of Information Systems Engineering and Management. Vol. 10 No. 2s (2025). S. 317 – 327. URL: <https://jsem-journal.com/index.php/journal/article/view/320>
 47. Mialkovska, L., Cherneta, S., Sushyk, I., Martyniuk, Ya., Maiboroda, O., Savchuk, N. (2023). Information, Digital, and Socio-Psychological Technologies in the Training of Specialists in the Social Spher. Studies in Media and Communication, 2023, 11(7), pp. 297–312. (Scopus)/ URL: <https://doi.org/10.11114/smc.v1i7.6502>
- Інформаційні ресурси (нормативна база, джерела Інтернет, адреси бібліотек тощо)***
48. Етика та деонтологія соціального працівника. Електронний освітній портал ЛНТУ. <http://mdl.lntu.edu.ua/course/view.php?id=2223> (код доступу в корпоративній пошті студента)
 49. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2493/Semigina_etychnyy_kodeks_spetsialisti_v.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 50. Етичний кодекс фандрайзерів. К.: Інститут Професійного Фандрайзингу. URL: <http://fundraiser.org.ua/pro/dokumenty-ipf/etychnyj-kodeks-fandrajzeriv/>

51. Декларація принципів толерантності. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/9456/1/опорний%20конспект%20лекцій.pdf>
52. Global Social Work Statement of Ethical Principles /IASSW, 2018. URL: <https://www.iasw-aiets>
53. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
54. Про затвердження професійного стандарту «Соціальний менеджер»: затв. наказом Міністерства соцполітики № 261 від 10.02.2021 р. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/294-social_nij_menedzer.pdf
55. Про затвердження професійного стандарту «Соціальний працівник» (допоміжний персонал): затв. наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінсоцполітики) № 1149 від 18.06.2020 р. URL: [file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/1149%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/1149%20(1).pdf)
56. Соціальні послуги в громаді: новели законодавства URL: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Sotsialni-poslugy-v-gromadi.pdf>
57. The Code of Ethics for Social Work/ British Association of Social Workers. 2012. URL: http://cdn.basw.co.uk/upload/basw_1123_15-7.pdf
58. Міжнародний науковий журнал (Україна-Литва) «Social Welfare: Interdisciplinary Approach» («Соціальне благополуччя: міждисциплінарний підхід») http://uu.edu.ua/social_welfare_interdisciplinary_approach

VI. Орієнтовний перелік питань до іспиту/заліку

1. Етика як наука про мораль. Особливості функціонування моралі.
2. Сутність та структура моралі.
3. Соціальні функції моралі.
4. Етика в системі філософсько-гуманітарного знання.
5. Основні завдання етики в сучасних умовах.
6. Історія розвитку етичних знань
7. Мораль у первісному суспільстві.
8. Особливості моралі в Стародавній Греції та Римі.
9. Мораль доби Середньовіччя.
10. Трагування моралі в епоху Відродження та Нового часу.
11. Мораль в етичних концепціях XIX – XX століть.
12. Загальна характеристика етичних категорій.
13. Специфіка категорій сенс життя, щастя, моральний ідеал.
14. Благо як вища соціальна цінність.
15. Справедливість та рівність як категорії етики.
16. Найважливіші категорії етики соціальної роботи.
17. Совість як категорія професійної етики.
18. Поняття та зміст професійної етики, її види та функції.
19. Поняття місії соціального працівника та професійного призначення.
20. Основні принципи роботи соціального працівника
21. Міжнародні та вітчизняні принципи етики соціальної роботи.
22. Професійно-етичний кодекс соціального працівника та його функції.

23. Толерантність у діяльності соціального працівника. «Декларація принципів толерантності».
24. Професійні цінності та якості соціального працівника.
25. Моральний імператив роботи соціального працівника.
26. Ціннісні орієнтації соціального працівника.
27. Моральне виховання як складова етичної свідомості.
28. Історичні корені й традиції благодійництва у світі.
29. Благодійна діяльність в Україні.
30. Етика меценатства.
31. Етика та зміст філантропії.
32. Етика фандрейзingu та соціального лідерства.
33. Деонтологія у соціальній роботі.
34. Професійний обов'язок та професійна повинність (зобов'язання).
35. Поняття відповідальності та професійних меж соціального працівника.
36. Професіограма та психограма професії соціального працівника.
37. Соціально-психологічні основи роботи соціального працівника.
38. Психофізіологічні особливості особистості (темперамент, характер).
39. Емоційно-вольові процеси і стани в роботі соціального працівника.
40. Емоційний інтелект в роботі соціального працівника.
41. Психологічна саморегуляція та самоконтроль в роботі соціального працівника.
42. Слухання як провідна якість соціального працівника, її етичні основи.
43. Етика та психологія спілкування соціального працівника.
44. Роль комунікативної компетенції в соціальній роботі.
45. Емпатійне спілкування.
46. Візуальна психодіагностика у професійному спілкуванні.
47. Етика запобігання і подолання конфліктів у роботі соціального працівника
48. Етичні засади соціальної роботи в процесі розв'язання конфлікту.
49. Технології попередження конфліктів та методів їх урегулювання.
50. Медіація як технологія розв'язання конфлікту у соціальній сфері.
51. Прийняття етичних рішень у практиці соціальної роботи.
52. Характер морально-етичних проблем у соціальній роботі.
53. Етичні дилеми і ціннісні протиріччя в роботі соціального працівника.
54. Методи розв'язання етичних проблем.
55. Етикет соціального працівника.
56. Етикет ділового спілкування (розмова по телефону, вислуховування клієнта, надання консультацій тощо).
57. Правила етикету у невербальній комунікації.
58. Етикет у співпраці з іноземними партнерами.
59. Деонтологічні вимоги до роботи з різними категоріями населення.
60. Психологічні основи етики та деонтології роботи з клієнтами.

Етика та деонтологія соціального працівника [Текст] : Методичні вказівки до виконання самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми – «Соціальне забезпечення» галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення спеціальності – П10 Соціальна робота і консультування денної та заочної форм навчання/ уклад. І.В. Сушик. Луцьк : ЛНТУ, 2026. 36 с.

Комп'ютерний набір та верстка:
Редактор:

І. В. Сушик
І. В. Сушик

Підп. до друку «__»_____2026 р. Формат 60x84/16. Папір офс.
Формат А4. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. 2,3.
Тираж 50 прим.

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ІВВ Луцького НТУ